

**“MAKTABGACHA TA'LIM
– MAKTAB – OLIY TA'LIM”
KONSEPSIYASI: MUAMMO,
YECHIMLAR VA ISTIQBOLLAR**

XALQARO ILMIY-AMALIY ANJUMANI

MATERIALLARI

2022-yil, 9-aprel

Buxoro – 2022

Annotatsiya: Maqolada bolalarda musiqaning o'rni va musiqa orqali estetik tarbiya berish usullari yoritib berilgan.

Аннотация: В статье рассматривается роль музыки в воспитании детей и методы эстетического воспитания через музыку.

Annotatsiya: The article discusses the role of music in the upbringing of children and the methods of aesthetic education through music.

Kalit so'zlar: musiqa, estetik tarbiya, kuy, qo'shiq.

Maktabgacha ta'lim tashkilotida, ya'ni kichik yoshdagi bolalarni har tomonlama yetuk inson qilib tarbiyalashda musiqaning o'rni beqiyosdir. Prezidentimiz ham "Kuy, qo'shiqqa, san'atga muhabbat, musiqa madaniyati xalqimizda bolalikdan boshlab, oila sharoitida shakllanadi. Uyida dutor, doira yoki boshqa cholg'u asbobi bo'lmagan, musiqaning hayotbaxsh ta'sirini o'z hayotida sezmasdan yashaydigan odamni bizning yurtimizda topish qiyin, desak, mubolag'a bo'lmaydi" - deya musiqiy madaniyatning tarbiyaviy kuchiga yuksak baho beradilar. Ajdodlarimiz ham musiqiy tarbiyaning tarbiyaviy kuchiga alohida e'tibor bilan qarashgan. MTT yoshdagi bolalarga berilayotgan musiqiy ta'limning sifati, samaradorligi butkul musiqa rahbari zimmasida bo'lib, uning o'z kasbini sevishiga, pedagogik mahoratiga, izlanuvchanligiga, fidoiyligiga, o'z mas'uliyatini qay darajada his etishiga bog'liq. Jonajon vatanimizda yosh avlodning tarbiyasi va ta'limiga juda kata e'tibor qaratiladi. Barcha maktabgacha ta'lim tashkilotlarida bolalarning erkin va farvon yashashi va ta'lim-tarbiya olishi uchun shart-sharoitlar yaratilib berilgan. Bolalarning ijobiy fikrlashi, vatan tuyg'usi va mehnatsevarlik kabi hislarini yoshligidan shakllantirish ishlari mukammal tashkil qilinmakti.

Respublikamızda estetik tarbiyani takomillashtirishda va buning uchun kerakli sharoitlarni yaratishga jiddiy e'tibor berishmoqda. Musiqa madaniyati yosh avlodning estetik va axloqiy tarbiyasiga ta'sir ko'rsatishini tahlil qilish asosiy maqsad qilib qo'yildi. Xalq musiqasi va professional musiqa yoshlarni estetik axloqiy tarbiyalashning muhim vositasidir. Musiqa madaniyati hayotimizda keng o'rin tutgan, inson shaxsiyatini rivojlantirishda muhim ahamiyat kasb etgan hamda go'zal san'at turidir. Musiqa tarbiyasi nafosat tarbiyasining asosiy va murakkab qirralaridan biri bo'lib atrofdagi go'zal narsalarni to'g'ri idrok etishga va qadrlashga o'rgatadi. Musiqa dunyoqarashni shakllantiradi va inson hissiyotiga kuchli ta'sir ko'rsatish imkoniyatiga ega bo'lib, o'qituvchilarni nafosat olamiga olib kirish va axloqiy - go'yaviy tarbiyalashning muhim vositasidir. Musiqa insonga tez ta'sir etuvchi emotsional hissiyotini aktiv rivojlantiruvchi vositadir. Inson musiqa orqali ona allasi bilan tanishib umrbod musiqadan zavq topadi va madad oladi. Musiqa inson ruxiyatini ajralmas qismi bo'lib, madaniyatli sof qalb egasi, go'zallikni his eta oladigan o'z kasbiga, Ona vatanga mehr qo'ygan bo'lishi kerak. shu bois o'quvchilarda inson

ma'naviyatining tarkibiy qismi bo'lgan musiqa madaniyatini tarbiyalash musiqa tarbiyasining bosh maqsadi bo'lib turadi. Bu oliy maqsadni amalga oshirish uchun musiqa o'qituvchisining oldiga qo'yilgan vazifalari bir talay. Estetik tarbiya bu jarayon bo'lib, uning maqsadi insonning atrofdagi olam to'g'risida chuqur tushunchasini shakllantirish va insonning ichki qobiliyatlarini ochib berishdir. U ko'plab muammolarni izlash va hal qilish usullarini kengaytiradi, ijodiy fikrlashni rivojlantiradi va sanoat faoliyati, iqtisodiyot va fan sohalarida yangi qarorlarni qabul qilishga yordam beradi. Estetik tarbiya insoniyat paydo bo'lishi bilan birga paydo bo'ldi, u bilan birga rivojlandi va ijtimoiy hayotning barcha sohalarida o'z ifodasini topdi. Atrofdagi dunyoni chuqur anglash moddiy faoliyatni ma'naviylashtiradi. Bu odamni yuksaltiradi va hayotini bezatadi.

Ta'lim-tarbiyaning boshqa shakllari kabi estetik tarbiya ham o'z diqqat-e'tiborini yakka odamga va ijtimoiy guruxga qaratadi. Estetik tarbiya ham umuminsoniy va milliy kadriyatlarini qaror topishga xizmat qiladi. Ma'lumki, tarbiya inson ongiga xatti-xarakatiga, xulqatvoriga ta'sir o'tkazishini o'z oldiga maqsad va vazifa qilib qo'yadi. Estetik tarbiya ham ana shu umumiy maqsad va vazifalarni tarkibiy qismi sifatida amal qilib, tarixiy ijtimoiy jixatdan ahamiyatga molik xodisa anglatadi. O'zbekiston mustaqil davlat bo'lib, qaror topayotgan hozirgi paytda estetik tarbiyaning mavqiyi yana ham ortib boraveradi.

Estetik tarbiya bu san'at tabiat va jamiyat xodisalaridagi nafosatlilikni idrok etish tushunish ijod qilish va hayotini estetik qonun qoidalar asosida tashkil qilishdir. Estetik tarbiya vositalari xilma xilligi bilan ajralib turadi. Hayotimizdagi estetikaning ko'لامي kengaya borgani sari estetik ongimiz chegaralari ham kengaymoqda. Musiqa — san'atning bir turi. U san'atning yana boshqa turlari bilan musiqa chambarchas bog'liqdir. Musiqa — o'z qobiliyatlarini (shu jumladan, ixtiyoriy tabiiyot), badiiy san'at, tasviriy san'at, va boshqalarda olib qo'yilgan sharoitda (masalan, raqsa, oyoqlash) Bolalar ijrochiligi — tinglash, kuylash, musiqaga qo'ng'iroq, xulqatvoriga ta'sir o'tkazishini hamda boshqa faoliyatlari hozirgi kunda o'zining dardini ifodalashga, pedagogik mahoratiga, izlanuvchanligiga, fidoiyligiga, o'z mas'uliyatini qay darajada his etishga bog'liqdir. Dunyoni estetik idrok etishda etakchi rolni o'ynaydi. Insonning ichki qobiliyatlarini hayotiy vaziyatiga moslashtirishga va ta'lim-tarbiyaga ta'lim-tarbiya uchun shart-sharoitlar yaratilib berilgan. Bolalarning ijobiy fikrlashi, vatan tuyg'usi va mehnatsevarlik kabi hislarini yoshligidan shakllantirish ishlari mukammal tashkil qilinmakti. Estetik ta'lim tizimli va maqsadga muvofiq bo'lsa, eng samarali bog'liqlikdagina namoyon bo'lishi mumkin.

ma'naviyatining tarkibiy qismi bo'lgan musiqa madaniyatini tarbiyalash musiqa tarbiyasining bosh maqsadi bo'lib turadi. Bu oliy maqsadni amalga oshirish uchun musiqa o'qituvchisining oldiga qo'yilgan vazifalari bir talay. Estetik tarbiya bu jarayon bo'lib, uning maqsadi insonning atrofdagi olam to'g'risida chuqur tushunchasini shakllantirish va insonning ichki qobiliyatlarini ochib berishdir. U ko'plab muammolarni izlash va hal qilish usullarini kengaytiradi, ijodiy fikrlashni rivojlantiradi va sanoat faoliyati, iqtisodiyot va fan sohalarida yangi qarorlarni qabul qilishga yordam beradi. Estetik tarbiya insoniyat paydo bo'lishi bilan birga paydo bo'ldi, u bilan birga rivojlandi va ijtimoiy hayotning barcha sohalarida o'z ifodasini topdi. Atrofdagi dunyoni chuqur anglash moddiy faoliyatni ma'naviylashtiradi. Bu odamni yuksaltiradi va hayotini bezatadi.

Ta'lim-tarbiyaning boshqa shakllari kabi estetik tarbiya ham o'z diqqat-e'tiborini yakka odamga va ijtimoiy guruxga qaratadi. Estetik tarbiya ham umuminsoniy va milliy kadriyatlarni qaror topishga xizmat qiladi. Ma'lumki, tarbiya inson ongiga xatti-xarakatiga, xulqatvoriga ta'sir o'tkazishini O'z oldiga maqsad va vazifa qilib qo'yadi. Estetik tarbiya ham ana shu umumiy maqsad va vazifalarni tarkibiy qismi sifatida amal qilib, tarixiy ijtimoiy jixatdan ahamiyatga molik xodisa anglatadi. O'zbekiston mustaqil davlat bo'lib, qaror topayotgan hozirgi paytda estetik tarbiyaning mavqiyi yana ham ortib boraveradi.

Estetik tarbiya bu san'at tabiat va jamiyat xodisalaridagi nafosatlilikni idrok etish tushunish ijod qilish va hayotini estetik qonun qoidalar asosida tashkil qilishdir. Estetik tarbiya vositalari xilma xilligi bilan ajralib turadi. Hayotimizdagi estetikaning ko'lami kengaya borgani sari estetik ongimiz chegaralari ham kengaymoqda. Musiqa — san'atning bir turi. U san'atning yana boshqa turlari bilan musiqa chambarchas bog'liqdir. Masalan: musiqa mashg'ulotlarini vokal, raqs, she'riyat (adabiyot), badiiy san'at, tasviriy san'at, va boshqalar bilan bog'langan xolda olib borish nazarda tutilgan. Bolalar ijrochiligi — tinglash, kuylash, musiqiy ritmik harakatlar, musiqa cholg'ularida ijroga o'rgatish va boshqa faoliyatlari hozirgi kunda o'zining dolzarbligi bilan ko'pgina pedagog-olimlarning diqqat markazidadir. Dunyoni estetik idrok etishda etakchi rol insonning ma'naviy faoliyatiga ham beriladi. Shu bilan birga, insonning ichki qobiliyatlari hayotiy vaziyatlar tomonidan ilgari surilgan amaliy muammolarning echimlari bilan o'zaro bog'liqlikdagina namoyon bo'lishi mumkin. Estetik ta'lim tizimli va maqsadga muvofiq bo'lsa, eng samarali bo'ladi. Shu bilan birga, shaxsga ta'sir ham oilada, ham maktabgacha tarbiya muassasalarida, shuningdek maktablarda, universitetlarda va ishlab chiqarish faoliyatida bo'lishi kerak. Ushbu jarayonda san'at muhim rol o'ynaydi. U insonning atrofdagi dunyoni hissiy idrokini aks ettiradi. San'at modellari haqiqat. Bu dunyoning o'zaro aloqalari va munosabatlarini ochib beradi. Bu, o'z navbatida, insonning konstruktiv va ijodiy rivojlanishi uchun rag'batdir.

Maktabgacha yoshdagi bolalarni estetik tarbiyalash - bu san'atni go'zallik va uyg'unlik sohasi sifatida sevish va idrok etish, ko'rish va qadrlash, shuningdek go'zallik kanonlariga rioya qilgan holda hayotga kirishga qodir shaxsni yaratish jarayoni. Ushbu maqsadga erishish uchun bolalar faoliyatini malakali tashkil etish zarur. Barcha mashg'ulotlar va o'yinlar bolaning atrofdagi dunyoni estetik idrok etish, go'zallik tushunchalarini shakllantirish, shuningdek, uning ijodiy salohiyatini rivojlantirishga hissa qo'shishi kerak. Haqiqatni chuqur bilish va maktabgacha yoshdagi bolalarning imkoniyatlarini ochib berish, badiiy ta'lim va tarbiya orqali amalga oshiriladi, bu bolalar uchun muhim bo'lgan mahsulotni yaratishda ifodalangan bolalar ijodiyoti orqali amalga oshiriladi.

Bugungi kunda musiqa insonni shakllanishida muhim rol o'ynaydi, uning hissiyoti va fiziologiyasiga aktiv ta'sir ko'rsatadi. Bu vazifani amalga oshirishda musiqa darsi muhim ahamiyatga ega. Musiqiy asarlar bolalarning psixologik xususiyatlarini, ularning qiziqishlari va dunyoqarashlarini hisobga olgan holda tanlanishi kerak. Musiqa orqali tabiya berish samarali bo'ladi. Xususan estetik tarbiya berish jarayonida musiqadan foydalanilsa maqsadga muvofiq bo'ladi.

Foydalanilgan adabiyotlar:

1. Мирзаева, Дилфуза Шавкатовна, Насиба Курбон Қизи Насимова, and Наргиза Супхоновна Ҳақимова. "Арт-педагогика для дошкольников." Scientific progress 2.7 (2021): 1201-1205.

2. Nasimova Nasiba Qurbon qizi. Use of Innovative Methods in Speeching Classes in Preschool Educational Organizations. International Journal of Culture and Modernity ISSN 2697-2131, Volume 11 <https://ijcm.academicjournal.io/index.php/ijcm>.

3. Nasimova Nasiba Qurbon qizi. Methods of Musical Education and Upbringing of Preschool Children. European Journal of Innovation in Nonformal Education (EJINE) Volume 2 | Issue 2 | ISSN: 2795-8612. European Journal of Innovation in Nonformal Education www.innovatus.es